

*Слинько Дмитро Вікторович,
професор кафедри теорії та історії
держави і права факультету № 1
Харківського національного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор*

КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВИЙ ПРОЦЕС ЯК ФОРМА ЮРИДИЧНОГО ПРОЦЕСУ

В якості критерію класифікації юридичного процесу доцільно, на нашу думку, застосовувати правову форму державної діяльності. Це обумовлюється тим, що правова форма діяльності держави відображає найважливішу державно-правову закономірність – зв'язок держави і права [1, с. 25]. У зв'язку із цим виникає необхідність розгляду поняття та ознак правової державної діяльності як елементу складного механізму реалізації прав та свобод людини і громадянина.

Виокремлюючи форми діяльності держави, дослідники беруть за основу, як правило, специфічну діяльність окремих державних органів. Специфіка діяльності всіх державних органів визначається тим місцем, яке вони займають в апараті держави та їх правовим статусом.

З урахуванням значного обсягу, складного та різнобічного характеру, багатовекторної структури та поліелементного складу державної діяльності, можемо виокремити її невід'ємну ознаку – здійснення у встановленій законом процесуальній формі. Юридична форма державної діяльності є комплексною юридичною категорією. Такий висновок ми робимо на підставі наступних чинників: 1) за допомогою юридичної форми здійснюється регламентація тих суспільних явищ, що мають неправовий характер; 2) юридична форма виражає зміст матеріальних норм права, є способом їх існування; 3) юридична форма передбачає діяльність суб'єктів правовідносин з дотриманням встановлених законом правил та процедур. Юридична форма розглядається у процесі державної діяльності, оскільки вона не повинна розумітися поза юридичним процесом. Без нього вона не може існувати у якості категорії права.

З урахуванням того, що правова форма державної діяльності пов'язується зі специфічною діяльністю уповноважених органів державної влади щодо вчинення юридично значимих дій у відповідності зі встановленим законом порядком, доцільно провести наступну систематизацію правових форм

діяльності держави: 1) нормотворча; 2) правозастосовна; 3) правоохоронна; 4) інтерпретаційно-правова; 5) установча; 6) контрольно-наглядова.

У найзагальнішому значенні «контроль» - це спостереження, нагляд за будь-чим, що має на меті перевірку відповідності чи інших дій у галузі виробництва, державного управління або поведінки громадян. Під контролем прийнято також розуміти перевірку виконання прийнятих рішень чи обов'язків, покладених державою і суспільством на підприємства, установи, організації, посадових осіб і громадян, дотримання правових і соціальних норм, ліквідацію відхилень від заданих програм діяльності і нормативних вимог [2, с. 44].

В.М. Горшенёв та представники його школи визначають контрольний процес як правову форму діяльності державних органів, громадських організацій та посадових осіб щодо нагляду та перевірки відповідності виконання і реалізації підпорядкованими суб'єктами нормативно-правових приписів, а також щодо припинення порушень цих приписів організаційно-правовими засобами [3, с. 69].

Оскільки «контроль» і «нагляд» є пов'язаними між собою поняттями і досить часто науковці розглядають їх, не розділяючи [4, с. 155], вважаємо за доцільне розглядати контрольно-наглядову діяльність як відносно відокремлене самостійне правове явище. Відокремлюючись із загального процесу життєдіяльності людства, у зв'язку з потребами суспільного розвитку, контроль та нагляд, відповідно до розширення виробництва й ускладнення соціальних відносин, відіграють значну роль у його житті, активно впливають на всі процеси, які мають місце в системі управління суспільством [5, с. 185].

Слід відзначити, що з урахуванням сфери застосування, у контрольно-наглядовій діяльності можна виокремити внутрішній та зовнішній напрямки впливу. Внутрішній контроль та нагляд реалізуються в організаційних структурах державних органів для забезпечення якісного управління. Зовнішній, у свою чергу, спрямовується на середовище, яке по відношенню до суб'єкта управління знаходиться зовні, за межами організаційної структури. Оскільки здійснення зовнішньої контрольно-наглядової діяльності пов'язане з реалізацією суб'єктивних прав і обов'язків учасниками правовідносин, які не входять до системи державних органів та забезпечує розвиток відносин у певній сфері, виникає необхідність її процесуального регулювання. З метою запобігання зловживанням зі сторони контролюючих суб'єктів та захисту законних прав і свобод підконтрольних суб'єктів, здійснювана уповноваженими органами контрольно-наглядова діяльність повинна реалізовуватись у відповідних процесуальних формах [6, с. 135].

Крім того, контрольно-наглядовий процес своїм організуючим впливом пронизує правотворчу та установчу діяльність, сприяє здійсненню вказаних правових форм на належному організуючому рівні [3, с. 69].

Пропонуємо наступне визначення контрольно-наглядового процесу – це правова форма діяльності державних органів, посадових осіб, громадських організацій, наділених відповідними повноваженнями, яка відображена у здійсненні юридично значущих дій, пов'язаних із наглядом та перевіркою

відповідності виконання і додержання підпорядкованими суб'єктами нормативно-правових приписів та застосування у випадку їх порушень відповідних організаційно-правових засобів.

Список використаних джерел

1. Олейников С. М. Методологічні основи дослідження правових форм діяльності держави. *Вісник Акад. правових наук України*. 1999. № 3 (18). С. 25 –33.
2. Реформування державного управління в Україні: проблеми і перспективи / кол. авт.; наук. кер. В.В. Цветков. Київ : Оріяни, 1998. 364 с.
3. Теория юридического процесса / В. М. Горшенев, В. Г. Крупин, Ю. И. Мельников и др. / Под общ. ред. В. М. Горшенева. Харьков : Вища школа, 1985. 192 с.
4. Моргунов О. А. Контрольно-наглядові процедури у сфері організаційно-штатної роботи органів внутрішніх справ України. *Актуальні проблеми права: Теорія і практика*. 2014. № 29. С. 151–157. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/app_2014_29_25
5. Слинько Д. В. Юридичний процес: історія, теорія, практика : монографія. Харків : НТМТ, 2017. 415 с.
6. Миколенко О. І. Теорія адміністративного процедурного права : монографія. Харків : Бурун Книга, 2010. 336 с.

Тимченко Леонід Дмитрович,
головний науковий співробітник відділу дослідження
міжнародної податкової конкуренції
Науково-дослідного інституту фінансової політики
Державного податкового університету,
доктор юридичних наук, професор
Кононенко Валерій Петрович,
професор кафедри міжнародного права
Державного податкового університету,
доктор юридичних наук

ОСОБЛИВОСТІ ТЛУМАЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ УГОД ПРО УНИКНЕННЯ ПОДВІЙНОГО ОПОДАТКУВАННЯ У ЗВ'ЯЗКУ З ПІДПИСАННЯМ УКРАЇНОЮ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС

У важкий час російсько-білорусько-іранської агресії проти України Європейська Рада 23.06.2022 р. ухвалила рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в Європейському Союзі (далі – ЄС). З одного боку, це